

NYUSZTAY LÁSZLÓ*

A DIPLOMÁCIA NÉHÁNY VONÁSA AZ ÚJ VILÁGRENDBEN

1. (A VÁLTOZÁSOK) A kétpólusú világ felbomlását követően (napjainkban is) formálódó, új világrend mára megragadható változásai új kihívások elé állítják a nemzetközikonfliktus-kezelés hagyományosan kialakult cél- és eszköz-rendszerét, beleértve az állami külpolitikákat, s az azok megvalósítását szolgáló diplomáciát. Természetes tény, hogy amennyiben a diplomáciát – közkeletű meghatározásai alapján – a nemzetközi kapcsolatok menedzsmentjének, illetve az állami külpolitikák végrehajtása eszközének tekintjük, akkor arra hatnia kell a mindenkori nemzetközi rend fejlődési tendenciáinak. Különösen így van ez a bipolaritás felbomlása óta eltelt másfél-két évtizedben, amelynek széles körű és mélyreható változásai az első, illetve a második világháború utáni évek alapvető világrend-módosulásaihoz foghatók.

E lényegi változásokból, amelyek meghatározó módon átforgalmazzák a nemzetközi rendet, továbbá a nemzetközi kapcsolatok napirendjét és szereplői körét, témánk aspektusában az alábbiak emelhetők ki:

- a termelés, a javak és szolgáltatások cseréje, a tőke- és pénzpiacok, fogyasztás és információ világméretűvé válásának (globalizáció), s a vele összefüggő, széttartó tendenciák (fragmentáció, lokalizáció, antiglobalizmus) felgyorsulása; az információ globalizációjának, az informatikai és kommunikációs forradalom (IKF) vívmányainak robbanásszerű térhódítása;
- a biztonság fogalmi-tartalmi diverzifikációja, a „premodern” és „modern” háborús veszélyforrások relatív visszaszorulása, új globális és regionális kockázatok (nemzetközi terrorizmus és bűnözés, nukleáris proliferáció, politikai extrémizmus és erőszak, vallási fundamentalizmus, illegális és tömeges migráció, természeti változások és környezeti katasztrófák, energia- és élelmiszerprobléma, a nemzetközi rendbe beilleszkedni képtelen államok destabilizáló szerepe, a fejlődő országok megoldatlan problémái, az Észak-Dél konfliktus kiéleződése) felerősödése, s ezzel összefüggésben az állami biztonságpolitikák, továbbá a nemzetközi biztonsági architektúra újragondolásának szükségessége;
- a Szovjetunió és a keleti blokk-szervezetek megszűnésével, majd a NATO bővülésével a nemzetközi hatalmi egyensúly felbomlása, a világrend katonai unipolarizálódása; az Amerikai Egyesült Államok unilateralista doktrínái és lépései (Irak, rakétapajzs), ezek következtében a nemzetközi konfliktuskezelés multilateralista megközelítéseinek térvesztése; a nemzetközi rendszert szabályozó konszenzusos és egymással egyenrangúnak tekintett jogelvek, illetve egyoldalúan értelmezett

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Gazdaságdiplomácia Intézeti Tanszék, tanszékvezető főiskolai tanár.

doktrínák (pl. államok szuverén egyenlősége, be nem avatkozás, vs. népirtás tilalma, állami szuverenitás, területi integritás vs. nemzetek önrendelkezési joga, a konfliktuskezelésben a „preventív csapás”, „területen kívüli műveletek”, a „demokrácia exportja” kérdései stb.) ellentmondásainak kiéleződése, az érintett nemzetközi intézményeket (ENSZ, EBESZ) érő kihívások, küldetésük és működésük reformjának átfogó igénye;

- Kína és India viharos gazdasági fejlődésének következményeként a hagyományosan tripoláris (USA, EU, Japán) világgazdaság többpólusú irányban történő fejlődése, s ezzel a világrend euro-atlanti túlsúlyának kiegyenlítődési tendenciái, beleértve az új orosz biztonságpolitika hangsúlyait, ázsiai irányú tájékozódását;
- a nemzetállamokra, mint a nemzetközi jog alanyaira, a nemzetközi élet főszereplőire alapozott vesztfáliai rendszer bomlása, amelynek lényege a területiális meghatározottságú államok nemzetközi súlyának szerepének viszonylagos csökkenése, az állami szuverenitások egy részének átadása integrációknak; nemzetállami szint alatti (szub-nacionális) és nemzetállamon átnyúló (transz-nacionális) szereplők – régiók, regionális és szub-regionális csoportosulások, nemzetközi szervezetek, transznacionális vállalatok, civil, társadalmi hálózatok, egyéb szereplők, pl. terroristák és szervezeteik – térnyerése; ezen elmozdulásoknak a tükröződéseként a nemzetközi politikaelmélet klasszikus (realista, liberális, strukturalista, funkcionista stb.) iskoláinak bomlása, új, „posztmodern” irányzatok megjelenése.

2 (A KÖVETKEZMÉNYEK) Mi következik e vázlatosan jelzett változásokból a nemzetállami külpolitikák és végrehajtásuk fő eszköze, a diplomácia számára?

Mindenek előtt az, hogy az államok kül- és biztonságpolitikájának centrumába – a megelőző évszázadoktól eltérően – többé nem kizárólag, időszakonként nem is elsősorban a „háború és béke kérdései”, inkább az emberiséget fenyegető, új, globális, regionális és lokális veszélyforrások elemzése és a kihívásokra válaszok keresése kerül. Mindez természetesen nem jelenti a meglévő, illetve potenciális militáris kockázatok eltűnését, ugyanakkor lényegesen „kinyitja” a diplomácia napirendjét, továbbá aláhúzza a multilateralista megközelítés, a nemzetközi szereplők (intézményes és egyéb keretek közötti) együttműködésének, mint a kockázatkezelés egyedül célravezető, kollektív módjának szükségességét.

E követelménynek megfelelően a külpolitikák, továbbá az azokat megalapozó elméleti kutatások növekvő mértékben irányulnak a kooperáció útjában álló akadályok elhárítására, a nemzetközi kapcsolatokat szabályozó jogelvek ellentmondásainak feloldására, valamint a globális és regionális nemzetközi intézmények (elsősorban az ENSZ és szakosított/kapcsolt szervezetei, az OECD, a WTO, az IMF/IBRD, az EBESZ és az Európa Tanács) korszerűsítésére. A legfontosabb globális és regionális nemzetközi intézmények (ENSZ és szakosított, kapcsolt ügynökségei, WTO, OECD, IMF-IBRD NATO, EU) taglétszáma kibővült, befolyásuk növekedett, egy sor, korábban nemzetállami szuverenitáshoz tartozó funkciót, jogkört és kötelezettséget vettek át. E tendenciának – amelyet számos elemző „az állami szuverenitás eróziójaként” vagy „állami külpolitikák elmosódásaként” ír le¹ – fontos következménye a kor-

1 Az „állami szuverenitás eróziójának” érzékletes leírását adja Pierre de Senarciens „A nemzetközi kapcsolatok elmélete és gyakorlata a hidegháború után” c. tanulmányában, amelyben egyenesen két külön világ egymás mellett létezéséről ír, a kormányok közötti interakciók világáról, valamint egy „szuverenitáson kívüli világról”, amely az egyének, hálózatok és nem állami szereplők terrénuma. De Senarciens, pp. 3–4.

mányzati külügyeken belül a multilaterális, integrációs diplomácia súlyának növekedése, ami növekvő mértékben tematizálja a kétoldalú diplomáciák napirendjét is (tagállamok közötti tájékoztatás, egyeztetés, koordináció).

Másodszor, a nemzetközi kapcsolatok agendájának kitágulása következményeként folytatódik a diplomácia korábbi évtizedekben megfigyelt szakosodási folyamata, jelentős változásokon megy keresztül a külpolitika végrehajtásának szervezete. A nemzetközi kapcsolatok napirendjén szereplő új kérdések rendkívül bonyolultak, kezelésükhöz általában sokrétű eszköztár és szakértelem szükséges. Ennek megfelelően a kockázatok, veszélyforrások kezelésében a külügyminisztériumok mellett egy sor egyéb kormányzati hatóság és csúcshintézmény vesz részt. Természetes dolog például, hogy olyan feladatok megoldásában, mint a nemzetközi terrorizmus visszaszorítása, a terrorelhárítás, vagy túszmentés, a külügyi diplomácián kívül részt vesznek a véderő és a titkosszolgálatok, továbbá a pénzügyi diplomácia képviselői; az illegális migráció elleni fellépés nem kis részben múlik a külügyi, rendészeti és igazságügyi diplomácia közös erőfeszítésein, míg egy több országot érintő környezeti katasztrófa kezelése az érintett külügyi, gazdasági, vízügyi, egészségügyi, védelmi főhatóságok közös diplomáciai erőfeszítéseit igényli. Az államok számára korunkban egyre fontosabbá váló országarculat-építés és -karbantartás egy sor diplomáciai szakág (gazdaság-, média, kulturális, tudományos, oktatási és városdiplomácia stb.) közös cselekvéseit igényli és felértékeli ezen ágazatok szerepét.¹

Az immár „hagyományosnak” tekinthető gazdaságdiplomácia, katona-diplomácia, kulturális diplomácia, sportdiplomácia mellett újabb ágazatok jelennek meg, mint például a környezeti diplomácia, energiadiplomácia, integráción belüli diplomácia, igazságügyi-rendészeti diplomácia, szubnacionális entitások (régiónok, települések) „diplomáciai”.² Az egyes államok közigazgatási struktúráiban ennek megfelelő eltolódások figyelhetők meg a szakdiplomáciai ágazatok javára. Az új ágazatokért felelős kormányzati szervek, főhatóságok – a külföldi partnereikkel közvetlen kapcsolatot tartva – egyre önállóbban végzik irányító tevékenységüket, hatásköröket és cselekvési területeket vesznek át a külügyminisztériumoktól, amelyeknek felelősségi köre ezzel tovább csökken, szerepük az egyes szakterületeken – jobb esetben – a koordinációra korlátozódik. Mindez komoly kihívást jelent a külügyminisztériumok számára, amelyeknek a kialakult versenyhelyzetben szembe kell nézniük az új kormányzati, illetve nem állami szereplők szakemberel-szívó hatásával is.

Ez az eltolódás figyelhető meg az elmúlt két évtized magyar külügyi igazgatásában is, amelyet sajtóadatok és tapasztalati tények igazolnak. Amíg a Külügyminisztérium szervezete és személyi állománya nem bővült számottevően, a külföldi missziók száma pedig kb. egynegyedével csökkent, ugyanezen idő alatt a hazai szakminisztériumok, főhatóságok korábban intézményenként egyetlen nemzetközi kapcsolati részlege mellé újabbak alakultak és jelentős létszámú háttérintézményekkel

1 A folyamat kezdeteiről és korábbi fejlődési szakaszairól l. bővebben Nyusztay: 7–23. old.

2 A kortárs szakirodalomban számos szerző hajlik arra, hogy a külügyi/politikai diplomácia hatáskörében maradt területeket „nagypolitikának” („high politics”), míg a szakjellegű kapcsolati kérdésköröket „kispolitikának” („low politics” minősítse). E felosztást erős fenntartással kell kezelnünk, hiszen éppen a jelenlegi globális pénzügyi válság időszakában nehezen lehet pl. az egyes országok államcsődjét sikerrel megakadályozó pénzügyi diplomáciát a „kispolitikák” körébe sorolni.

egészültek ki.¹ A missziókon korábban egy-két nem-külgügyminisztériumi kiküldött tevékenykedett, ma a védelmi, külgazdasági, tudományos-technológiai, kulturális stb. szakdiplomata aránya – a kereskedelmi kirendeltségek 2000. évi megszüntetése mellett is – eléri, sőt egyes európai képviselőkön már meg is haladja az összdiplomatalétszám felét.

Harmadszor, a diplomáciában a történeti folyamatosságot az ágazat célja és fő feladata jeleníti meg, amely ókori kialakulásától napjainkig alapjában állandó: a nemzetközi konfliktusok megelőzése, illetve kezelése a kommunikáció eszközeivel. Lényegesen változnak azonban a diplomáciának, mint „a külpolitika végrehajtásának” vagy szélesebben, a „nemzetközi kapcsolatok menedzsmentjének”² alapfunkciói, tevékenységi körei, eszközei és formái. A szakirodalomban elfogadott periodizációt követve e funkciók az ókortól egészen a 20. század elejéig a folyamatosan bővülő „Hírnök + Szószóló + Dokumentátor + Tárgyaló” fejlődéstörténeti ívben ragadhatók meg, majd a funkciók a 20. századi modern diplomáciában a „Speciálista + Menedzser” dimenziókkal egészültek ki.

A modern diplomácia alapfunkcióit a közismert 1961. évi Bécsi Szerződés sorolja fel, ezek: képviselet, tájékoztatás/tájékozódás, tárgyalás, kapcsolatépítés, saját állampolgárok érdekvédelme (konzuli funkció). Amint arra külföldi és hazai elemzők rámutatnak³, az utóbbi évtizedekben e funkciók mindegyikében (továbbá gyakorlásuk eszköztárában) markáns változások figyelhetők meg.

A **képviselet-funkciót** tekintve szembevetendő, hogy a 15. századtól fokozatosan kialakult, majd a 20. században földrajzi kiterjedésének és létszámának csúcsát elérő állandó, rezidens diplomáciai missziók számának növekedése megállt, sőt, helyenként csökkenése figyelhető meg. (A nettó csökkenés még annak figyelembe vételével is fennáll, hogy a volt Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia felbomlása önmagában is egy sor új képviselet létrehozását tette szükségessé az utódállamokban.) A jelenség okai között kiemelten említhetjük a közepesen fejlett és fejlődő országok – növekedési nehézségekből, recessziókból és eladósodásból fakadó – pénzügyi nehézségeit, amelyek a korábbi külkapcsolati prioritások rendszeres átgondolását, átrendezését teszik szükségessé, beleértve első helyen a képviseletek körének szűkítését, hiszen a világgazdasági, illetve belső folyamatok által kikényszerített megszorító pénzügypolitikáik jegyében a kormányok előszeretettel mondanak le a közkiadásaik fontos tételét képező, igen költséges missziófenntartásról. (Magyarország esetében például az 1980-as évektől napjainkig az Európán kívüli külképviseleteinek egyharmada megszűnt, s ebbe beleértendő – a kereskedelmi kirendeltségek, irodák általános felszámolása mellett – számos nagykövetség és konzulátus bezárása is. Hazánknak jelenleg Afrika, Ázsia és Latin Amerika 140 országa

1 Ilyen például a magyar oktatási és kulturális tárca irányítása alatt működő Balassi Bálint Intézet, amelyhez olyan fontos kulturális diplomáciai funkciók tartoznak, mint a határon túli magyar kultúra magyarországi és az egyetemes magyar kultúra külföldi bemutatása, az ösztöndíj-ügy, közoktatási és fejlesztési pályázatok, a külföldön működő magyar kulturális intézetek és lektorátusok ellátása. Hiller: a Balassi Intézettel a kulturális diplomácia modern központja jött létre. 2007. március 1. www.okm.gov.hu/main.php?folder1D

2 A diplomácia klasszikus, modern és köznyelvi meghatározásainak bő összefoglalását (Sir Harold Nicholson definícióitól a napjaink szerzői által ajánlott formuláig) lásd Melissen: pp. XVI–XIX.

3 A külföldi források közül Rosenau írásai, a Jan Melissen által szerkesztett kötet több tanulmánya, a hazaiakból Kiss J. László, Nagy Péter és Tatár György tanulmányai érdemelnek kiemelés.

közül mindössze 35-ben működik állandó diplomáciai missziója.). Arra, hogy a 193 ENSZ-tagállam többségében missziót tartson fenn, jelenleg csupán a nagyhatalmaknak és egy-két olajgazdag államnak van lehetősége.

A modern diplomáciában természetesen kialakultak azok a pótlólagos szervezeti megoldások, amelyek állandó missziók hiánya esetén is biztosítják a képviseleti funkciók minimális ellátását. Ilyenek például: más, azonos térségbeni missziók akkreditálása a célországban; harmadik (általában semleges) ország célországi missziójának felkérése érdekeink közvetítésére, saját és célországi missziók kapcsolattartása harmadik országokban, esetleg nemzetközi intézményeknél, végül a több országra szóló mandátummal rendelkező „utazó nagykövetek” intézménye. Általános tapasztalat szerint e szervezeti formák segítenek áthidalni a rezidens misszió hiányában fellépő „képviseleti szakadékot”, teljes értékű megoldást azonban nem jelenthetnek.

A képviseleti funkció ellátásában lényeges változást hozhat az információs-kommunikációs forradalom (IKF). Ennek eredményeként államok (kormányok, kormányhivatalok és közintézmények) máris kialakították saját weboldalaikat, amelyek tartalmát szuverén módon kezelik, bővítik, frissítik. Egy állam külügyminisztériumának honlapján például megtalálhatók az adott kormány fontos állásfoglalásai nemzetközi kérdésekben, a vonatkozó államfői, kormányfői, külügyminiszteri, szakminiszteri stb. megszólalások, reagálások stb. Ebből egyes kutatók arra a következtetésre jutnak, hogy a kormányzati honlapok saját, szuverén doméneveikkel – a külképviseletekhez hasonlóan – alkalmasak az állami szuverenitás megjelenítésére, az elektronikus összekapcsolódás pedig lehetőséget ad arra, hogy a partnerországgal szembeni képviselet, üzenetátadás és -fogadás funkcióit a diplomaták helyszíni jelenlét nélkül, számítógépes úton, hazai munkahelyükről, vagy bármely más földrajzi pontról ellássák. Megszületett a „virtuális nagykövetség” (kormányzati weboldal + „laptop diplomaták”) fogalma, mint az új, posztmodern diplomáciai paradigma egyik fontos eleme.¹

A kérdés elemzői általában azt is felvetik, hogy a virtuális képviselet csak kiegészítheti, de nem helyettesítheti az állami szuverenitás helyszíni megjelenítésére alkalmas személyes „fizikai” jelenlétet. Könnyű belátni például, hogy a kormányzati állásfoglalások internetes megjelenítése, illetve fogadása, vagy az államfők, kormányfők, minisztériumok levelező kapcsolata önmagában nem pótolja az állandó követi intézményt, pl. a diplomáciai képviselők személyes jelenlétét a partnerország nemzeti ünnepein, protokolláris alkalmakon, kulturális, tudományos rendezvényein, társasági összejöveteleken, intézményi látogatásokon, a közvélemény és a média fórumain; nem helyettesítheti az üzenetek személyes közvetítését, az ezzel kapcsolatos interpretáló, érvelő, „szószólói” feladatok ellátását, amelyek magukba foglalják az azonnali reagálást, meggyőzés, gesztus-diplomácia eszköztárát is.

A képviseleti funkció gyakorlásában új megoldások születnek az integrációk fejlődésével, különösen az Európai Unió intézményi reformjával összefüggésben. Elég itt olyan közismert elképzelésekre utalni, mint az európai napirendről lekerült Alkotmány szerződés, amelynek egyik célja az Unió globális szerepvállalásának erősítése volt. A dokumentum új pozícióként bevezette volna az európai külügyminiszter

1 A kérdéshez l. Nagy Péter (2002) tanulmányát a virtuális diplomáciáról. A nemzetközi kapcsolatok egy másik kutatója, Christodoulides szerint a virtuális képviseletek főként a kis és szegény országok számára jelenthetnek megoldást, de azt, kiegészítő jelleggel, a gazdagabb államok is hatékonyan alkalmazzák.

posztját, akit a döntéshozatalban a Külügyek Tanácsa, a képviseleti munkában pedig az európai egységes külügyi szolgálat segített volna. A 2007 decemberében aláírt – de szintén ratifikációs nehézségekkel küzdő – Lisszaboni Szerződés egységes jogi személyiséget irányoz elő az Uniónak, bevezeti a kül- és biztonságpolitikai főképviselői posztot és létrehozza az európai külügyi szolgálatot. Az EKSZ képviselők lényegében az EU „nagykövetségei” lennének harmadik országokban, átvennék feladatokat a tagállami külképviseletektől, de nem szüntetnék meg utóbbiakat, egyaránt teret adva az Unió egységes jogi személyisége és a tagállamok részleges szuverenitása érvényesülésének, ösztönözve a közös tagállami képviselet változatos szervezeti formáit.

A fenti megoldásokról még nem mondható el, hogy tömegesen elterjedtek lennének, régiókban inkább kezdeti, kísérleti stádiumban vannak. Magyarország esetében „lap-top diplomáciáról” egyelőre mindössze egyes latin-amerikai országok viszonylatában beszélhetünk, míg Grúziában közös bolgár–magyar képviseletünk működik. (Időnként hallani osztrák–magyar közös képviseletekre vonatkozó elképzelésekről is.)

Az információ (tájékoztatás-tájékoztatás) funkciója lényegileg változatlan, hiszen a diplomáciának továbbra is egyik legfontosabb feladata, hogy gyűjtse az információkat a partnerországok belpolitikájáról, gazdasági, szociális helyzetéről, külpolitikájáról, másrészt a reális, egyben kedvező saját országhép kialakításának növekvő igénye aktív tájékoztató tevékenységet követel minden ország diplomáciájától. Az elmozdulások inkább az információ tartalmát, szerkezetét, hozzáférését és gyűjtésének eszközeit érintik.

A kétpólusú világrend felbomlásával, a volt államszocialista rendszerek bukásával, egy sor állam többpártrendszerű demokratikus jogállammá alakulásával, a politikai-biztonsági szövetségi rendszerek átalakulásával szűkült a feltve őrzött állami-kormányzati információk köre, nyitottabbá vált a nemzetközi érintkezés, javultak a tájékoztató-tájékoztatás feltételei. A nemzeti és nemzetközi biztonság fogalmi hangsúlyeltolódásainak hatására a korábbinál nagyobb fontosságot kapnak – a közvetlenül katonai-politikai területen kívül eső szférák (gazdaság, energiaügy, tudomány és technológia) megismerésére irányuló törekvések és előtérbe kerül a globális problémák (terrorizmus, illegális migráció, vallási fundamentalizmus, nemzetközi bűnözés) kezelését szolgáló nemzetközi kooperáció információs dimenziója. Az európai integráción belül meghonosodott, minden kapcsolati területre (a gazdaságstatisztikáktól kezdve az oktatásügyön át a bel- és igazságügy érzékeny részterületeiig) kiterjedő, rendszeres és kölcsönös tájékoztatás végett vetett a nemzetállami szint információ feletti szuverenitásának.

A diplomácia által elérhető információk köre az utóbbi évtizedekben közismerten kiszélesedett, a megszerzés, a hozzáférés minden eddiginél könnyebbé vált. Az interneten másodpercek alatt elérhető nemzetközi szervezeti, kutatóintézeti adatbázisokban, elektronikus formában rövid úton hozzáférhető könyvtári anyagokban, tanulmányokban, sajtótermékekben, egyes országok kormányzati, külügyminisztériumi honlapjain ma már a diplomata számára szükséges összes lényegi alapinformáció, adat, tény és vélemény megtalálható, a partnerország, vagy a régió gazdasági fejlődésének adataitól kezdve, az általa megkötött nemzetközi szerződéseken keresztül egészen az éppen folyó társadalmi-belpolitikai vitákig vagy az aktuális kulturális eseményekig.

Többé nincs szükség (és fogadókészség sincsen) arra, hogy a hazai központja tájékoztatói igényeinek kielégítése céljából egy partnerországban tevékenykedő dip-

lomata hetente akár többször is bejárjon a fogadó állam főhatóságaihoz olyan információkért, amelyeket az interneten is elolvashat. Ehelyett át kell tudnia tekinteni, rendszerezni és legfőképpen szelektálnia kell azt a hatalmas mennyiségű információt, amely naponta külön kérés nélkül is számítógépére érkezik, illetve amelyet elektronikus úton, célzott keresésekkel megszerez. Ezeket az ismereteket értékelve és valóságtartalmukat ellenőrizve juthat el azokig az igazán lényeges és az internetről nem megválaszolható kérdésekig, amelyeket partnereinek személyes találkozón feltehet, főként a kormányzati szándékokról, formálódó stratégiákról, fejlődési trendekről, érdekes jelenségek, folyamatok háttéréről. És ugyanez a diplomata hazai központját sem akkor támogatja, ha a média által már az eseménnyel egy időben világgá röpített hírekről, eseményekről („CNN-hatás”) utólag ő is tudósít, hanem ha elemző-értékelő módon feltárja az összefüggéseket, rendszerbe illesztve az eseményeket és azok háttérét, következményeit, elősegítve ezzel a központban formálódó állásfoglalások kialakítását és így teheti személyes információgyűjtő munkáját nehezen pótolhatóvá az informatikai forradalom korában is.

Az elektronikus információátviteli és -továbbító rendszerek fejlődése meghatározó jelentőségű a diplomácia aktív tájékoztató tevékenységében is. A kormányzati és egyéb adatbázisok könnyű hozzáférhetősége leértékeli az olyan, korábban közkedvelt, de rendkívül költséges és kétes hatékonyságú komplex „nagyakciókat”, mint például a „gazdasági hetek, napok”, vagy az országbemutató más robusztus formái (itt a „kulturális évadok” természetesen kivételt jelentenek, elsősorban az ágazat sajátosságai miatt). Ugyancsak nem elsődleges színterei már a tájékoztató-tájékoztató munkának a nagyszámú meghívott részvételével adott bőkezű társasági tömegrendezvények, fogadások sem, amelyek évenként többszöri megrendezését és finanszírozását csak kevés állam engedheti meg magának. Ezek a tapasztalatok szerint „kiválthatók” szakszerűen szerkesztett és frissített külügyminisztériumi és külképviseleti honlapokkal, a misszióvezetők és az erre alkalmas munkatársak személyes, illetve írásos média-megjelenéseivel, célszerűen tervezett szerepléseikkel a civil szférában, az üzleti életben, az oktatásban.

Fontos oldala a tájékoztatás-tájékoztató kérdéskörének a hazai és nemzetközi közvélemény megnövekedett érdeklődése és részvételi szándéka a világpolitika és a globális világgazdaság kérdései iránt, beleértve a nemzetállami külpolitikákat. A civil társadalom e fajta attitűdje a nyugati demokráciákban nem új keletű, az elmúlt évtizedekben azonban a jelenség a volt keleti blokk országaira is kiterjed. Kelet-Közép-Európa új demokráciáiban az információhoz való hozzáférést jelentősen kiterjesztő törvények, a többpártrendszerű politikai berendezkedés új szereplői, az aktivizálódott közvélemény, a megszerveződött civil társadalom és a megváltozott struktúrájú és irányultságú média hatalmas információigénye a korábban elzárt, kissé misztikusnak tekintett külügyi szférát is egyre inkább eléri, növelve annak transzparenciáját és új típusú közkapcsolati magatartásra készítette a külügyminisztériumokat és a külképviseleteket. Ma már külföldön tevékenykedő vezető diplomatáinknak nemegyszer, azonnali megkeresésre, a hazai sajtó nyilvánossága előtt kell válaszolniuk a partnerországban történt magyar érdekű eseményekkel vagy a partnerkormány hazánkat is érintő intézkedéseivel összefüggő kérdésekre, és nemigen számítanak tabutémának egyes szomszédos országokhoz fűződő kapcsolataink kormányzati intimitásai vagy éppen külképviseleteink költségei, beleértve a diplomata munkatársak anyagi juttatásait. Ezen alapján egészséges folyamat negatív mellékhatásaihoz tartoznak azok a jelenségek, amikor még befejezés előtti diplomá-

ciai tárgyalások vagy kialakítás alatt lévő külpolitikai stratégiák részletei szivárognak ki időnként előtte a közvéleménybe.

A kapcsolattartás és -építés klasszikus alapfunkciójában két figyelemre méltó változás tapasztalható. Az egyik a nem állami szereplőkkel történő kapcsolatok kérdése. A nemzetközi aktorok körének kibővülése szükségessé teszi, hogy az állami külpolitikák meghatározzák a hozzájuk való viszonyukat. Ezek közül a szélsőséges politikai csoportosulásokkal, terrorszervezetekkel a kapcsolatfelvétel – amennyiben ezt fontos államérdekek teszik szükségessé, mint pl. túszmentő vagy katasztrófa-elhárító műveletek esetében – nem könnyű feladatot, hiszen az utóbbiak nem rendelkeznek az államok esetében szokásos kapcsolatfelvételi lehetőséggel, hozzáféréssel. Ezért ilyen esetekben – amint azt pl. a 2000. évek közepén többször is lezajlott iraki és afganisztáni olasz túszmentő akciók során történt, az olasz diplomácia feladatait a titkosszolgálatokkal és egyes nem kormányzati szervezetekkel való szoros együttműködésben oldotta meg, miközben kezelnie kellett egyes szövetséges kormányok és a közvélemény rosszallását magával a kapcsolatfelvétellel, illetve a létrejött megegyezésekkel (váltságdíjak stb.) összefüggésben.

Az előzőnél jóval rendszeresebb újszerű feladat, a világot ma már behálózó, országhoz kötött, illetve nemzetközi, nem kormányzati szervezetekkel (NGO, INGO), regionális és helyi önkormányzati, szakmai, érdekképviseleti, lobb- és más civil csoportosulásokkal való kapcsolattartás. A közel 6000 (a fontosabb nemzeti szintűeket beszámítva közel 20 000) ilyen szerveződés közül több száznak, főként egyes jogvédő, illetve antiglobalista mozgalmaknak a nemzetközi érdekmegjelentő és -érvényesítő képessége már olyan szintre emelkedett, hogy sem a nemzetállami külpolitikák, sem a nemzetközi kormányzati szervezetek (IGO) nem hagyhatják őket figyelmen kívül, ellenkezőleg, komoly érvek szólnak a kölcsönös megismerés és kapcsolattartás mellett. Ezért e szerveződések képviselői ma már rendszeresen meghívott résztvevői az ENSZ központi, továbbá szakosított és kapcsolt ügynökségei, az OECD, a WTO, IMF/IBRD rendezvényeinek, más multilaterális szervezetek pl. a NATO, ET, EU az utóbbi években – külön közkapcsolati részlegek felállításával, felelősök kijelölésével – kialakították tevékenységük állandó „NGO-dimenzióját”, amely a programtervezéstől a végrehajtásba való bevonásig, közös akciókig, folyamatos kapcsolattartásig terjed. Fontos partnereivé váltak az NGO-k a nemzetállami diplomáciáknak, illetve egymásnak is.¹

A diplomáciának ezt az újszerű ágát – ahol tehát legfeljebb az egyik fél állami, vagy államközi szereplő – nevezik nyílt vagy köztéri, közkapcsolati diplomáciának (*public diplomacy*), de a jelenség körülírására a szakirodalomban egyre gyakrabban fordulnak elő olyan kifejezések is, mint pl. a „paradiplomácia”, „privát-diplomácia”, vagy „nem hivatalos diplomácia”. Ennek a sajátos kapcsolati hálónak a célja a civil partnernek a kormányzati külpolitikák érdekei szerinti befolyásolása (és viszont), ahol az alkuerőt nem az államközi diplomáciában szokásos hatalmi tényezők (erőszak, gazdasági befolyás), sokkal inkább a tájékoztatás, az érvelés, meggyőzés, szellemi-érzelmi ráhatás („*soft power*”) képviseli. Ezért nevezi pl. HOCKING a kapcsola-

¹ Amint arra Altwater és mások is utalnak, a nem-kormányzati szervezetek fontos feladatokat vettek át pl. a nemzetközi egyezmények kidolgozásában, elsősorban a környezetvédelem és fejlesztés területén, tehát olyan témákban, amelyeket a nemzetállamok nem képesek egyedül átfogni, és szerepük egyrészt a kormányzati döntések végrehajtásához szükséges konszenzus közvetítésére, másrészt az általános „emberi érdekek” megjelenítésére irányul. Altwater, 15–24. old.

toknak ezt a különleges, inkább indirekt fajtáját „katalizáló diplomáciának” (*catalytic diplomacy*)¹

A másik lényeges sajátosság a kapcsolattartásnak – az IKF hatásaként bekövetkezett – eszköz- és módszerbeli megújulása, amelynek lényege az elektronikus érintkezés térhódítása a hagyományos személyes, illetve papír alapú írásbeli kontaktusokhoz képest. Ez az új metodika, amelyet – a kérdés egyik ismert hazai szakértőjének szavaival – a „digitális elérhetőség munkakultúrája” fogalommal írhatunk le, rugalmas, folyamatos és kölcsönös, virtuális kapcsolattartást jelent a partnerország kormányzati és kormányzaton kívüli tényezőivel, beleértve az azonnali reagálást és az ehhez szükséges rugalmas munkaszervezést.² A korábbinál szélesebb lehetőséget ad a nyilvánossággal való kapcsolattartásra (videókonferenciák, rövid, koncentrált médiaszereplések), közvetlen és protokollmentes kapcsolatot tesz lehetővé (pl. a külképviseleti honlapon, chat-vonalakon keresztül) a lakossággal, a civil szférával.

Az elektronikus kapcsolattartás csökkenti a hivatalos kontaktusok nehézségét és formalizmusát. Míg egy diplomatának – ha személyes találkozót kér, akár egy közepesen magas beosztású minisztériumi tisztviselőtől – a partner leterheltségétől függően meghatározott ideig mindenképpen várnia kell, addig e-mailen vagy, ha nem új keletű az ismeretségük és szívélyes viszony van közöttük, csekélyebb jelentőségű ügyeiket akár mobiltelefonon is megbeszélhetik, jelentős időt takarítva meg ezzel. Amint azonban ezt más helyeken is hangsúlyozzuk, ez a módszer csak kiegészítheti, de nem pótolhatja a személyes kapcsolattartást, a „gesztus-diplomácia” által adott jelzéseket, vagy a baráti beszélgetéseket.

Végül érdemes kiemelni azt a könnyítést és időmegtakarítást, amelyet az elektronikus kapcsolattartás a külképviseletek és hazai központjaik között tesz lehetővé. A képviselők vezetői és munkatársai szükség esetén akár percek alatt adhatnak rövid, lényegre törő tájékoztatást fontos eseményekről, közlésekről és kérhetnek kaphatnak azonnali instrukciókat központjaiktól. Mindez javítja a tájékoztató munka színvonalát és egészségesen csökkenti a gyakran merev alá-fölérendeltségből fakadó időkieséseket.

A diplomácia **tárgyalás-funkciójának** az utóbbi évtizedekben végbemenő jelentős tartalmi módosulásait a nemzetközi agenda megváltozása generálja. A napi-rend nagy mértékű szakosodása viszonylag felértékeli a közvetlen politikai és védelmi területen kívüli ágazatokat (pl. gazdaság, agrárium, pénzügyek, környezetvédelem, katasztrófaelhárítás, szellemi tulajdon védelme, tudomány és technológia) képviselő szakterületi vezetők, továbbá a szakértők, szaktanácsadók szerepét. A szakfőhatóságok képviselőinek közvetlen találkozói és megbeszélései javára viszonylag csökken a szűkebben vett diplomáciai tárgyalások aránya, oldódnak a korábban merev eljárások, protokolláris kötöttségek, lazul a stílus.

A kormányzatok, külügyminisztériumok közötti elektronikus kapcsolattartás az eddigi tapasztalatok szerint nem helyettesíti a személyes tárgyalásokat, bár tény, hogy egyes egyszerűbb dokumentumok, pl. levélváltások, emlékeztetők, szándéknyilatkozatok egyeztetése, esetenként aláírása és kicserélése is megvalósulhat elektronikus formában. Egyre nő azonban jelentősége a tárgyalások, konferenciák előkészítésében, a szükséges egyeztetésekben, különösen a multilaterális fórumokon kezelt gyakran több ezer javaslat, tervezet, munkaokmány nyilvántartásában, feldolgo-

¹ Hocking, p. 24.

² Nagy Péter (2002), 112. old.

zásában, továbbá a diplomáciai „aprómunka” egyik legfontosabb és legidőigényesebb fázisában, a megállapodások szövegtervezeteinek elkészítésében és egyeztetésében („drafting”), végül az egyezmények, megállapodások végrehajtásának figyelemmel kísérésében, ellenőrzésében (monitoring).¹

Ugyanakkor a személyes tárgyalásokkal szemben megjelennek az „internet-diplomáciának” egyes kétségtelen előnyei, amelyek közé tartozik – a Bécsi Diplomáciai Akadémia összefoglalója szerint – pl. a koncentrált, lényegre törő, kevesebb félreértést okozó, világos és érzelemmentes kifejezőmód, az egyes delegációk „egyéni ritmusú” munkavégzésének lehetősége, a költségkímélő megoldásból adódó szélesebb részvétel esélye stb.²

Végül, a vázolt változások nyomán egyszerűsödnek a diplomácia hagyományos **konzuli funkciói** is. A vízumkényszer számos állam közötti – integráción belüli és azon kívüli – eltörlésével, illetve az életbe lépett könnyítésekkel, fő trendjét tekintve csökken a külügyminisztériumok, társfőhatóságok és a külképviseletek vízumügyi, vízumkiadó tevékenysége, ugyanakkor szigorodnak a határőrizeti stb. szabályok és speciális elektronikus hálózatok épülnek ki (pl. schengeni rendszer). A megmaradt vízumköteles relációkban a beutazási engedélyek megszerzését a külképviseleti honlapokon hozzáférhető tájékoztatók és űrlapok segítik. Az európai integráción belül a kívülálló országokból érkező beutazási szándékok elbírálását komplex és egyszerűen kezelhető közös adatbázisok, pl. a kibővített Schengeni Információs Rendszer könnyítik.

Ugyancsak javultak a feltételei a saját állampolgárok védelmének, érdekeik képviseletének. A külügyminisztérium és a külképviseletek honlapjain mindenki számára hozzáférhetővé váltak a partnerországban érvényes, a látogatók, turisták számára legfontosabb előírások, a viselkedési normákat meghatározó helyi sajátosságokról, biztonsági és egyéb kockázatokról, szülő információk, ajánlások, így kevesebb váratlan és kellemetlen meglepetés éri az utazókat. Az úti okmányokat érintő könnyítések és az elektronikus adattovábbítás lehetőségei csökkentik az okmányok elvesztéséből adódó nehézségeket. A külföldre utazók növekvő része rendelkezik devizaszámlával, bankkártyával, illetve mobiltelefonnal, ez egyszerűsíti a fizetési kötelezettségek teljesítését és sok esetben kisérti a pénzt elvesztő, vagy bajbajutott, bűncselekmény áldozatává vált állampolgárt, miközben a konzulátusok támogató szerepe inkább a kapcsolat, a kommunikáció megkönnyítésében nyilvánul meg.

Mindez nem jelenti az érdekvédelmi feladatok „nettó csökkenését”. Olyan jelenségek, mint a nemzetközi, határokon átívelő bűnözés, kábítószerforgalmazás, az illegális migráció vagy éppen az integrációk pozitív vívmányai, mint pl. a különböző mobilitások, a munkaerő szabad mozgása, a külföldi tanulás, letelepedés szabadsága, a vegyes házasságokból adódó anyakönyvezési és egyéb feladatok, továbbra is ellátják a külképviseleteket klasszikus és új konzuli teendőkkel egyaránt. Mindezek révén tovább differenciálódik és egyre mélyebb jogi-igazgatási ismereteket igényel a konzuli funkció gyakorlása.

3. (ALKALMASSÁG, KÖVETELMÉNYEK, KÉPZÉS) A fentieknek megfelelően alakulnak át a diplomatával szembeni általános és szakmai követelmények is. OTTAVIANO MAGGI 16. századi klasszikus alkalmassági követelménysora – amely a

1 Erről bővebben: Nagy Péter, (2002): 101. old.

2 Idézi: Christodoulides: p. 4.

kívánatos jellemvonásokon (pontosság, megbízhatóság, lojalitás, higgadság stb.) túl, többek között görög bölcséleti, matematikai, fizikai, építészeti, jogi és teológiai, történelmi, földrajzi és hadtudományi szakismereteket, továbbá irodalmi és zenei műveltséget, latin, görög, francia, német, spanyol és török nyelvtudást, előkelő származást, biztos anyagi hátteret és nem utolsósorban kiváló megjelenést követelt a diplomataktól¹ – már a modern diplomácia korában is meseszerűnek volt tekinthető. A 20. századi modernitás idején még feltűntek kiemelkedő diplomata személyiségek ARISTIDE BRIANDTÓL ANTHONY EDENIG, MAKSZIM LITVINOV TÓL HENRY KISSINGERIG. Ezek az államférfiak komoly tehetségű, nagy műveltségű világpolitikai szereplők voltak, akiknek életműve jelentős hatást tett koruk világpolitikai viszonyaira. Ez a hatás az elemzők szerint főként abban állt, hogy egy államközpontú világrend viszonyai között hozzá tudtak járulni a szervezett pusztítás megakadályozásához és a szervezett együttélés/együttműködés fennmaradásához (azaz: háború és béke dichotómiájának feloldásához), „a kommunikatív racionalitás érvényesüléséhez” a nemzetközi térben².

A mai posztmodern korban a követelmények egyre inkább a megváltozott nemzetközi környezethez és a hozzá igazított nemzeti kül- és biztonságpolitikai célrendszerekhez alkalmazkodnak. Ebben a nemzetközi térben, ahol a kapcsolatok napi-rendjén jobbra szakkérdések szerepelnek és a kormányzati diplomáciák partnerei államok helyett gyakran nehezen azonosítható, az államokétól eltérő logikának engedelmessé váló szereplők, változniuk kell a diplomata feladatainak és a szakmai alkalmasság összetevőinek is. Mostanában, amikor a nemzetközi érintkezések igazán fontos és látványos eseményei csaknem kizárólag az államfői-kormányfői csúcstalálkozásokon (csúcscsúcsdiplomácia) történnek, olyan főszereplőkkel, mint BUSH, PUTYIN, SÁRKÓZY vagy BERLUSCONI, a diplomataakra nem annyira a „hős” vagy a koncepciózus, „nagy formátumú személyiség” inkább a pontos előkészítő és végrehajtó, a rutinos közvetítő szerepe hárul.

A modern diplomácia történetileg még újnak mondható olyan feladatai, mint a „specialista” vagy „menedzser”-tevékenységek továbbra is léteznek és új tartalommal gazdagodnak. A „specialista” ma egyrészt a „szakdiplomata” fogalmi szinonimája, másrészt – külügyi diplomaták esetében – legalább egy-két napirenden szereplő szakterület, pl nemzetközi pénzügyek, klímaváltozás, energiakérdés, biztonságpolitika, proliferáció, migrációs kihívások, elmélyült ismeretét jelenti, beleértve az adott kérdéskör történeti, tudományos, továbbá jogi, eljárási aspektusait.

Változik, gazdagodik a kapcsolati „menedzser” funkció tartalma is. Jelentése korábban arra utalt, hogy a külképviseleti munkatárs nem kizárólag vagy elsősorban, valahol „a valóságtól távolságot tartva”, elegáns munkaszobákban vagy kerti partikon folytat intelligens beszélgetéseket, válogatott partnerekkel, elvont, főként human témákról, hanem proaktívan bekapcsolódik a két ország közötti ügyek gyakorlati megoldásába is, szükség esetén külkereskedelmi partnereket, befektetőket keres, ügyleteket segít lebonyolítani, kiadványt, honlapot szerkeszt, kiállítás felszerelésében, vagy konferencia-terem berendezésében vesz részt stb. A mai többletet ehhez a nyilvánosság tágulása, a közvélemény aktivizálódása, a civil szereplők „behátolása” adja hozzá. Így a mai diplomatának fentiek mellett *közvetítőnek*, *mediátornak* is kell lennie a kétoldalú kapcsolat fejlesztésében érdekelt kormányzati és civil szerve-

¹ Idézi: Nicholson, pp. 56.

² Erről bővebben: Romsics: 42–44. old.

zetek, intézmények, egyének között, *koordinátorként* össze kell hangolnia és célra kell irányítania a kapcsolatépítésben érdekelt tényezők erőfeszítéseit, *lobbistaként* szorgalmaznia kell esetenként „ki kell járnia” országa érdekeinek érvényesülését, *arcuati szakemberként* utat kell találnia a nyilvánossághoz egy reális és meggyőző országkép közvetítése érdekében. E mellett időben érzékelnie kell a változásokat, és tudnia kell kezelni az azokból adódó kihívásokat (*változás-menedzsment*).

(Ezek az újszerű készségek és képességek természetesen nem csupán a diplomáciában nyertek teret, hanem – *mutatis mutandis* – érvényesek más területeken, pl. a nemzetközi üzleti világban is. Nem tekinthetjük véletlennek, hogy vezető diplomatáink közül többen, akik ilyen adottságokkal rendelkeznek, az utóbbi években történt pályaváltásuk során megtalálták helyüket a multinacionális cégek irányító pozícióiban is¹.)

A fenti – a MAGGI-féle klasszikus követelménysornál nem sokkal egyszerűbb, de talán realistább – tevékenységleírás természetesen kihívást jelent a nemzetközi kapcsolati szakemberképzés hazai intézményei, köztünk főiskolánk irányában is. Olyan fiatal szakembereket kell felkészítenünk, akik képesek a hagyományos és új funkciók ellátására. Kapcsolatelméleti, diplomáciatörténeti, nemzetközi jogi, világgazdasági, politikatudományi, kulturális-civilizációs és egyéb elméleti ismereteiken túl alkalmasak a két-, és többoldalú, hivatalos és kötetlen kapcsolatépítésre, eligazodnak a nemzetközi intézmények világában, s a nemzeti közigazgatásban éppúgy, mint a nyilvánosság szerkezetében és a médiában. Kutatásmódszertani ismeretek birtokában képesek a globális és európai folyamatok megértésre és elemzésére. Ismerik a koordináció, közvetítés és lobbizás technikáit. Informatikai felhasználói és szövegszerkesztési alapismereteiken túl képesek az adatbázisok gyors és megbízható kezelésére, honlapok, oldalak szerkesztésére, frissítésére, tömör, lényegre törő, tartalmas PR-szövegek magyar és idegen nyelven történő előállítására, továbbá a digitális munkakultúra és szelektív időbeosztás elsajátítására. Mindehhez felsőfokú, tárgyaló- és kutatóképes, szakmai szintű nyelvtudással rendelkeznek legalább az angoltól (mint globális összekötő nyelvtől) plusz még egy európai világnyelvtől és nyitottak pályájuk során további nyelvek, kultúrák elsajátítására is.

Reményeink szerint a következő akadémiai évtől induló „Nemzetközi Tanulmányok Mesterképzési Szak” alkalmas keretül szolgál e képességek megszerzéséhez, illetve elmélyítéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALTVATER, ELMAR: A racionális világuralom rendje, avagy bűvészinasok versengése. Eszmélet Füzetek, Eszmélet Alapítvány, Bp., 2008. október 1-23. old.
- CHRISTODOULIDES, NIKOS: The Internet and diplomacy, American Diplomacy, <http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2005/0103>
- GALAL, INJY: The History and Future of US Public Diplomacy, Global Media Journal, Volume 4, Issue 7, Fall 2005, pp. 1-13.
- MELISSEN, JAN (ed.): Innovation in Diplomatic Practice, Macmillan, Basingstoke, 2000.

¹ A Manager Magazin 2008. októberi számában Újvári Miklós öt volt magyar diplomáciai misszióvezető sikeres pályamódosítását mutatja be, ismertetve a külügyi karrierjük során, majd az üzleti életben elért eredményeiket.

- NAGY PÉTER: Információs forradalom a diplomáciában. *Külpolitika* 1995.2.sz.
- NAGY PÉTER: Virtuális diplomácia – mítosz, vagy valóság. *Külügyi Szemle* 2002 tavasz, 73-121. old.
- NAGY PÉTER: Ki kormányozza a külpolitikát? *Külügyi Szemle* 2007.4. sz.
- NICHOLSON, SIR HAROLD: *Diplomacy*, Institute for the Study of Diplomacy, Georgetown University, Washington D.C, 1988.
- NYUSZTAY LÁSZLÓ: A diplomácia fejlődésének néhány sajátossága a 20. század második felében. In: NYUSZTAY LÁSZLÓ (szerk.): *Szakdiplomáciai tanulmányok*, BGF KKFK, Bp., 2000. 7-23. old.
- ROMSICS GERGELY: Etika és diplomácia – az államon innen és túl. *Kommentár*, 2006. 3. sz. 36-54. old.
- SENARCIENS, PIERRE DE: *Théories et pratiques des relations internationales depuis la fin de la guerre froide*, *Politique étrangère*, 4/2006.
- TATÁR GYÖRGY: Az információs forradalom hatása a külügyi tevékenységre. *Külpolitika*, 2001. 1-2. sz. 68-76. old.
- ÚJVÁRI MIKLÓS: Diplomáták a szabadpiacon. *Manager Magazin*, 2008. október, 74-78. old.

LÁSZLÓ NYUSZTAY

Some Features of Diplomacy in the Newly Shaping World Order

After the collapse of bipolarity, actors of international relations face new challenges. One of the new tasks is to re-shape the methodology of conflict-handling including diplomacy. New phenomena like globalisation, information and communication revolution on the one hand and new dilemmas of international order vs national sovereignties, unilateralism vs multilateralism on the other, do not leave international relations and institutions untouched. By now, it is an important experience that the changes, however fundamental they might be, do not mean the “end of history”, neither have they led to the “end of diplomacy”. As it is pointed out by many analysts, diplomacy as a branch of public administration, as well as a profession, mission and art seems to survive its “heroic modernity”, the era of bipolarity.

The new developments seem to have made marking impacts on the “6 A-s”: Actors, Agenda, Arena, Architecture, Activities and Abilities of diplomacy. Among these, some researchers stress the effects of supra-national entities that limit the space of sovereign actions of member-states “from above”, or the role of sub-national (regional, sub-regional, local) actors which do the same “from below”. Others emphasise the enlarged international agenda based on the diversified perception of security and the enormous challenge to the Westphalia system represented by emerging “non-state actors” like terrorism, trans-national companies and NGOs.

All these changes make major impacts on the classical “Vienna-functions” of diplomacy: representation, information, relation, negotiation and protection. By the new millennium, professional diplomat is no more a mere combination of “Herald-Sollicitor-Documentator-Observer-Negotiator”, but also a Specialist and Manager whose skills and knowledge cover an ever increasing sphere of “specialised diplomacies” from economic and financial relations up to cultural, sport or environmental diplomacies. New working situations require new abilities and capabilities where the key-words are: special knowledge, pro-active attitude, networking, flexibility and digital working culture. Formation of diplomats in higher education has to be adjusted to the new requirements.